

**FRIVILLIGHET
NORGE**

Justis- og beredskapsdepartementet,
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

23. juni 2017

HØRINGSSVAR FRA FRIVILLIGHET NORGE PÅ NOU 2017:2 INTEGRASJON OG TILLIT

Vi viser høring på **NOU 2017: Integrasjon og tillit** *Langsiktige konsekvenser av høy innvandring* som ble lagt ut 23.03.2017. Frivillighet Norge sender med dette over vårt høringssvar.

Frivillighet Norge er en interessepolitisk samarbeidsorganisasjon for over 300 frivillige organisasjoner som til sammen representerer mer enn 50 000 lokale lag og foreninger. Vi jobber med rammevilkår for frivillig sektor.

Våre kommentarer og innspill vil i hovedsak dreie seg om det som angår frivillig sektor og rammevilkår for hvordan frivillige organisasjoner kan spille sin rolle i et samfunn med økende mangfold. Våre kommentarer og forslag er hovedsakelig knyttet til kapitlet om samhold og tillit og til kunnskapsgrunnlaget utredningen gir.

- **Generelle kommentar**

Frivillighet Norge støtter utvalget i at det har stor betydning å starte integrasjonsprosessen så tidlig som mulig, både for den enkelte som kommer til landet og for samfunnet. Integrering er en langsiktig og komplisert prosess. Desto viktigere er det å føre en integreringspolitikk som gjør oss i stand til å ligge i forkant, fremfor å reparere eller bøte på problemer som kunne vært unngått.

Utvalget argumenterer for at opplevelsen av samhold og samfunnsmessig tillit best videreføres ved å satse på inkludering av innvandrere gjennom samfunnets viktigste institusjoner. Frivillige organisasjoner jobber innenfor blant annet helse, kultur, politikk, miljø, religion og livssyn, idrett og friluftsliv, oppvekstvilkår, likestilling og integrering. Organisasjonene tilbyr aktiviteter og fellesskap og gir mulighet for læring og erfaring innenfor svært mange av livets områder og viktige arenaer i det norske samfunnet. Utvalget har blant annet sett på undersøkelser som viser at sosial og kulturell integrering skaper yrkesdeltakelse (s. 134).

Utvalget peker flere steder på sivilsamfunnet og organisasjonslivets betydning for å opprettholde bærekraften i det norske velferdssystemet. Vi er enig med utvalget i at dette er avgjørende. Dette skaper også forventninger både i og utenfor frivilligheten, om at frivillige organisasjoner skal spille en viktig rolle i integreringen. Det er viktig å følge opp med konkrete tiltak for å legge til rette for disse sammenhengene. Vi kommer derfor med forslag til tiltak som vil bidra til å imøtekomme forventningene. Et inkluderende samfunn forutsetter en inkluderende frivillig sektor. En robust og sterk frivillig sektor er avgjørende for utviklingen av samfunnet.

- **Kommentarer til kunnskapsgrunnlaget**

Det er viktig at tiltak bygger på gode kunnskaper, vi vil derfor trekke fram to ting som vi ser som mangler i kunnskapsgrunnlaget:

Innvandrerens deltakelse

I utvalgets drøftelse av innvandrerbefolkningens deltakelse i frivilligheten baserer de seg blant annet på rapporten Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner fra Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor. Denne rapporten viser at blant ikke-vestlige innvandrere med botid over 5 år i Norge gjorde 36 % frivillig arbeid siste 12 måneder mot 48 % av befolkningen for øvrig. Tallene i rapporten stammer fra en undersøkelse gjennomført i 2009.

Da Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor gjorde en ny undersøkelse i 2015 oppnådde de en svarprosent på rundt 10 prosent og konkluderte med at det trengtes bedre undersøkelser for å kunne si noe om innvandrerens deltakelse. Vi antar at usikkerheten rundt resultatene gjorde at rapporten ikke var relevant for utvalget. De 8 år gamle tallene som utvalget har brukt er det all grunn til å forvente har forandret seg. Deltakelsen blant befolkningen som helhet steg ifølge Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor 13 prosentpoeng fra 2009 til 2014 (Frivillig innstas i Norge 1998-2015). SSBs har i sin siste levekårsundersøkelse blant innvandrere funnet at 37% av befolkningen har utført gratisarbeid for organisasjoner mot 16% av innvandrerbefolkningen i undersøkelsen (2017/13). Spørsmålet stilles på en annen måte i undersøkelsen enn i rapportene som er omtalt over. SSB viser at det er forskjell mellom innvandrere og befolkningen for øvrig, men gir få svar på hvorfor det er slik. Tallene gir ikke god nok kunnskap om innvandrerens frivillige arbeid. Som også utvalget har vist til utfører innvandrere nesten like mye frivillig arbeid, men i andre organisasjoner og nettverk enn den øvrige befolkningen.

Kunnskapen om innvandrerens deltakelse i frivilligheten er mangelfull. Det er et viktig tiltak å sørge for at det blir gjennomført grundigere undersøkelser som gir høyere svarprosent og mer representativt utvalg. **Frivillighet Norge har derfor foreslått at Forskningsrådet utlyser midler til å forske på innvandrerbefolkningens deltakelse i frivilligheten og spørsmål knyttet til innvandrerbefolkningens motivasjon for å delta i frivillig arbeid, og hva som eventuelt kan bidra til å fremme eller hemme dette engasjementet. Bedre kunnskap om dette vil ha stor betydning både for frivillige organisasjoner, myndighetene og innvandrene selv.**

Lærdom fra flyktnings situasjonen

Som følge av den akutte flyktnings situasjonen høsten 2015 oppstod en rekke spontane initiativ, både innenfor og utenfor det etablerte frivillige organisasjonene i Norge. Mens myndighetene var dårlig forberedt mobiliserte frivillige og frivillige organisasjoner store ressurser for å sikre de nyankomne basale nødvendigheter. Man stod også overfor utfordringer som manglende ressurser til å skalere opp innsatsen i de frivillige organisasjonene og dårlig samspill mellom frivillige organisasjoner og offentlige aktører. Etter hvert har det kommet rapporter som viser verdien av bidraget fra sivilsamfunnet. Hendelsene viste potensialet og kapasiteten i sivilsamfunnet, men også at det er behov for mer langsiktige og sterkere rammevilkår. Utvalget har i liten grad sett på dette. Når departementet skal bestemme hvilke tiltak som skal tas i bruk er det viktig at kunnskapen i slike rapporter også blir lagt til grunn. Eksempelvis har Frivillighet Norge har laget rapporten Sivilsamfunnets bidrag i flyktnings situasjonen (des-2016) og NIBR har laget studien Frivillighetens ressurser langs asylkjeden (2017:3). I rapporten fra NIBR heter det at ”langt flere flyktninger vil bli bosatt i norske kommuner i 2016 og 2017 enn de foregående årene. Noe som

gjør at integreringsarbeidet for nyankomne og inkluderingsarbeid for alle marginaliserte grupper vil måtte ha høy prioritet i årene som kommer. Det å styrke frivillighetens arbeid, både i kvantitet, men også i kvalitet, vil være særs viktig framover.”

- **Styrket integrering gjennom en robust frivillig sektor**

En robust frivillig sektor er av avgjørende betydning for samfunnet sin mulighet til å mobilisere i utfordrende situasjoner og til å få til langsiktig integrering.

Utvalget nevner sivilsamfunnet og organisasjonslivet i 3 av 7 punkter for en god politikk for å opprettholde bærekraften i det norske velferdssystemet (s. 186). Dette er punkter som handler om representasjon, samhandlingsarenaer og krav til norsk medborgerskap. Frivillighet Norge er enig i at frivilligheten fyller viktige roller på disse punktene. Frivillige organisasjoner er en av hjørnesteinene i demokratiet vårt, både som kanaler for påvirkning og som skoler i demokrati. Fellesskapene i frivilligheten er unike arenaer gjennom at de kan møte den enkelte med andre muligheter, aktiviteter og krav enn arenaer som arbeidsliv og familieliv. Når det gjelder mye av det vi fyller livet vårt med sosialt, kulturelt og når det gjelder livssyn er det de frivillige organisasjoner som står i front.

Men også i flere av de andre punktene har frivilligheten en rolle. Frivilligheten er viktig når det gjelder levekår blant annet gjennom sin folkehelsebyggende effekt og mange aktiviteter med lave terskler for deltakelse. Frivillige organisasjoner tilbyr mange læringsarenaer, men er også i seg selv læringsarenaer for eksempel for språk og samværskultur. Mange frivillige organisasjoner jobber spesielt med å motarbeide diskriminering. I tillegg er organisasjonene steder der mennesker møtes, lærer hverandre å kjenne, utvikler tilhørighet til lokalsamfunnet, der meninger brytes og toleranse og tillit utvikles.

Det er de seneste år stilt stadig større forventninger til frivillig sektor som en arena for å løse samfunnsutfordringer og som en samarbeidspart for det offentlige. Dette gjelder en rekke områder som folkehelse, sosiale forskjeller, trygge og levende lokalsamfunn og integrering av flyktninger og innvandrere. Integreringsprosesser tar lang tid. En del organisasjoner har gjennom intensjonsavtale med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet hatt mulighet for å jobbe langsiktig med integrering og inkludering i sine organisasjoner. I en evaluering av ordningen (Frivillig sektor som integreringsarena, Dahle m.fl. 2011) fant man at ”Avtalen har styrket arbeidet overfor flyktninger og innvandrere. Omfanget av organisasjonenes integreringsarbeid har økt i løpet av avtaleperioden, og organisasjonene arbeider mer målrettet og systematisk enn tidligere.” Også UDI har inngått intensjonsavtaler med et utvalg av organisasjoner. Om flere organisasjoner kunne få bedre rammer for å jobbe mer på lang sikt vil det bidra til et mer langsiktig arbeide med integrering og inkludering.

De utfordringene som høy innvandring utgjør for samfunnet vil også gjøre seg gjeldende for frivillige organisasjoner. Samtidig er det som vist over trekk ved frivillige organisasjoner som gjør at de spiller en viktig rolle i å håndtere utfordringene. Som del av strukturene i samfunnet vårt er frivillige organisasjoner viktige i langsiktige integreringsprosesser og samfunnsendringer. Videre sitter frivillige organisasjoner med erfaringer, kunnskap og aktiviteter som bidrar til at integreringsprosesser kan starte tidlig.

Mer helhetlig frivillighetspolitikk vil styrke integreringen

Samarbeid med frivillige organisasjoner er viktig i arbeidet med å øke innvandreres deltakelse i samfunnet. Kommuner som legger til rette for og har en god relasjon til bredden av frivillige organisasjoner i sin kommune har flere å spille på i sitt integreringsarbeid. Samarbeid for

eksempel om introduksjonsordningen vil ha stor verdi for å gi informasjon til de som bosettes om frivillighet i Norge.

En helhetlig frivillighetspolitikk bidrar til vekst og utvikling for frivillig sektor og legger grunnlaget for samarbeid mellom frivilligheten og myndighetene om viktige samfunnsutfordringer. Derfor er det å føre en god frivillighetspolitikk et av de viktigste tiltakene for å håndtere endringer som følger med høyre innvandring og et mer mangfoldig norsk samfunn. En helhetlig frivillighetspolitikk handler om gode rammevilkår for frivillige organisasjoner som gode og forutsigbare støtteordninger, egnede lokaler, anerkjennelse av frivillige organisasjoners viktige rolle, møteplasser og dialog mellom frivilligheten og myndighetene. For at frivillighetspolitikken skal bli relevant må den utvikles i dialog med frivilligheten. For å utløse potensialet i frivillig sektor og realisere et bredere og bedre samspill mellom frivillig sektor og myndighetene er det behov for at det utvikles en mer helhetlig frivillighetspolitikk på alle forvaltningsnivå.

- Undersøkelser viser at kun 13 prosent av kommunene har vedtatt en frivillighetspolitikk. (Kartlegging KS og Frivillighet Norge, 2014). Frivillighet Norge bistår kommuner i arbeidet med å utvikle frivillighetspolitikk. **Vi har tatt initiativ for å få flere departement og direktorat til å bidra til dette arbeidet gjennom å sette fokus på frivillighetens rolle på sine områder og gjennom å bidra med økonomiske støtte. Med økte resurser ville vi kunne bistå flere kommuner.**
- Regjeringen har i sin frivillighetserklæring anerkjent frivillighetens egenverdi og behovet for et godt samspill mellom frivilligheten og myndighetene. For å utløse dette i større grad er det behov for tett dialog mellom regjeringen, kommunesektoren og frivillig sektor. **Frivillighet Norge foreslår at det startes en prosess med å inngå en overordnet, forpliktende avtale mellom regjeringen, kommunesektoren og frivillig sektor med utgangspunkt i samarbeidsplattformen mellom Frivillighet Norge og KS.**

En inkluderende frivillig sektor

En bredde av sivilsamfunnet mobiliserte under flyktningssituasjonen. Situasjonen i dag er ikke akutt slik den var høsten 2015, men utfordringen for de frivillige organisasjonene er ikke over. Frivillige organisasjoner står overfor større oppgaver med å inkludere de som har kommet og kommer til Norge. Frivillig sektor trenger å bli tilført midler for å kunne øke sin innsats. I praksis handler dette om slike ting som å bidra med flere aktiviteter på asylmottak, i lokalmiljøet der flyktningene blir bosatt og å inkludere flere i organisasjonenes ordinære aktiviteter. Det er viktig for utviklingen av samhold og tillit at frivillige organisasjoner har kapasitet og er tilgjengelige for alle og at innvandrerbefolkningen har reell mulighet til å delta og å organisere seg.

- Innvandreroorganisasjoner er en viktig del av mangfoldet i frivillig sektor. De er viktig som samarbeidspartnere for myndigheter og andre organisasjoner. De er sosiale og religiøse møteplasser, fellesskap for å utvikle egne kulturuttrykk og morsmålsundervisning, arenaer for solidaritetsarbeid rettet mot hjemlandet, råd om livet i Norge og talerør for innvandrerbefolkningen. Mange av innvandrerorganisasjonene er små og nye organisasjoner. De trenger midler til drift og aktiviteter og økte kunnskaper om organisasjonsarbeid, myndighetskontakt og samarbeid med andre organisasjoner. Dette blir det også vist til i Fafos nylige rapport 2017:14 Innvandrerorganisasjoners rolle i integrering. **Frivillighet Norge foreslår at tilskuddsordningen til lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunn, som i dag er tilgjengelig i 20 kommuner, utvides og tilføres midler slik at frivillige organisasjoner i alle kommuner kan benytte seg av ordningen.**

- Det er viktig at myndighetene tar et ansvar for å styrke rammebetingelsene for frivilligheten slik at den kan opprettholde og utvikle kapasitet til og kompetanse om inkludering, integrering og samarbeid med det offentlige. **Frivillighet Norge foreslår at det settes av mer midler til å oppskalere inkluderings- og integreringsarbeidet i frivillige organisasjoner, og at midlene kan brukes til langsiktige tiltak for å inkludere flere med innvandrerbakgrunn i organisasjonens aktiviteter.**
- De frivillige organisasjonene driver utstrakt opplæringsaktivitet. De fleste medlemsorganisasjoner er tilknyttet et studieforbund. Gode kurs- og opplæringsarenaer er møteplasser der integrerings- og inkluderingsdimensjonen ivaretas. Gjennom studiearbeidet tilbyr organisasjonene et bredt spekter av kunnskap, ferdigheter og fellesskap. Det er viktig å legge til rette for at innvandrere kan delta mer i opplæringen som tilbys og at flere innvandrerorganisasjoner kan benytte ordningen med studievirksomhet. **Vi foreslår at det tilføres friske midler til studievirksomhet innenfor dette området, for å gi frivillig sektor insentiver til å arbeide med kvalitetsbevisst og inkluderende opplæring.**
- Frivilligheten trenger også verktøy for sitt arbeid. Frivillighet Norge etablert Frivillig.no i 2016 som er en nasjonal nettportal som gjør det lettere for folk å finne noe å engasjere seg med i sitt nærmiljø og for organisasjoner å rekruttere frivillige. Frivillig.no øker muligheten for å nå ut til personer som for eksempel mangler nettverk eller er ukjent med frivillige organisasjoner i Norge. Frivillighet Norge gir også organisasjonene opplæring i å rekruttere og inkludere flere til sin organisasjon. Resultatet etter første år viser at 44% av de som meldte sin interesse ikke hadde vært frivillig før og 24% hadde minoritetsbakgrunn. Organisasjonene får mange nye frivillige de ellers ikke ville ha nådd frem til. **Frivillig.no er gratis å bruke både for frivillige organisasjoner og folk som søker etter oppdrag. For å sikre en stabil oppdatert og kvalitetssikret tjeneste er det behov for en langsiktig finansiering. Frivillighet Norge foreslår at myndighetene tar ansvar for å sikre at Frivillig.no kan utvikles og drives videre gjennom et fast tilskudd fra Kulturdepartementet.**

Avslutningsvis vil vi oppfordre regjeringen til å inkludere frivillig sektor i det videre arbeidet med å forbedre integreringspolitikken. Frivillige organisasjoner har høy kompetanse, brede nettverk og god kjennskap til både utfordringer og muligheter samfunnet står overfor på integreringsfeltet. Det er viktig å benytte denne kunnskapen når tiltak skal utformes og settes ut i livet.

Frivillighet Norge stiller gjerne på møte for å utdype våre standpunkt.

Med vennlig hilsen

Stian Slotterøy Johnsen
generalsekretær